

Del barracó al prefabricat de formigó

Dc, 10/05/2017 per Eloi Aran Sala

[Betel. Arquitectura, Art i Religió](#)

"A mí me parece que la presencia fundamental en el momento inicial de la creación de un barrio es la presencia del sacerdote en este barrio. La iglesia creo que vendrá después, es decir, el templo no les debe ser dado, sino que debe ser algo que ellos mismos contribuyan a levantar. **No creo en soluciones provisionales**, porque la solución provisional es un dejar la conciencia tranquila y aplazar los problemas." (F. Escudero, arqte. / pag.46)

"Si la producción en serie es válida para los objetos, es todavía mucho más válida para la fabricación de las iglesias. No quiero decir que se tengan que hacer barracones de tipo campamento militar, sino todo lo contrario. La vivienda también tiende que tender a la prefabricación. Los arquitectos ya no tendremos entonces nada que hacer? Alabado sea Dios!" (A. de Moragas Gallissà, arqte. / pag. 119)

Tot torna. Aquestes dues citacions són recollides dins les "Conversaciones de Arquitectura Religiosa" que van tenir lloc a Barcelona a finals de 1963. Els autors no són uns qualssevol. El primer, [Francesc Escudero i Ribot](#), és l'autor de les esglésies de Sant Lluís Gonzaga i la vanguardista [Sant Joan Bosco](#) de la Meridiana. El segon, [Antoni de Moragas i Gallissà](#), és autor de la [Parròquia de Sant Jaume](#) de Badalona, reconeguda per la implementació d'un programa de culte en un magatzem fabril el 1957. Tots dos eren conscients que, en aquell moment, es donava el fet del **barraquisme parroquial** i que la prefabricació o l'ús d'elements industrialitzats era quelcom inevitable en el futur.

I el futur es va fent realitat, com vàrem poder comprovar en la presentació del nou temple parroquial de la **Mare de Déu del Carme**, a Sant Joan Despí, que va tenir lloc en la desena sessió del [Seminari de Patrimoni Sacre](#) de la Fundació Joan Maragall, on vam comptar amb en **Josep Maria Riera** i la **Sonsoles Vilahur**, per part de l'equip tècnic de béns immobles de l'Arquebisbat de Barcelona; i l'explicació compositiva, tècnica, però sobretot vivencial, del pintor **Josep**

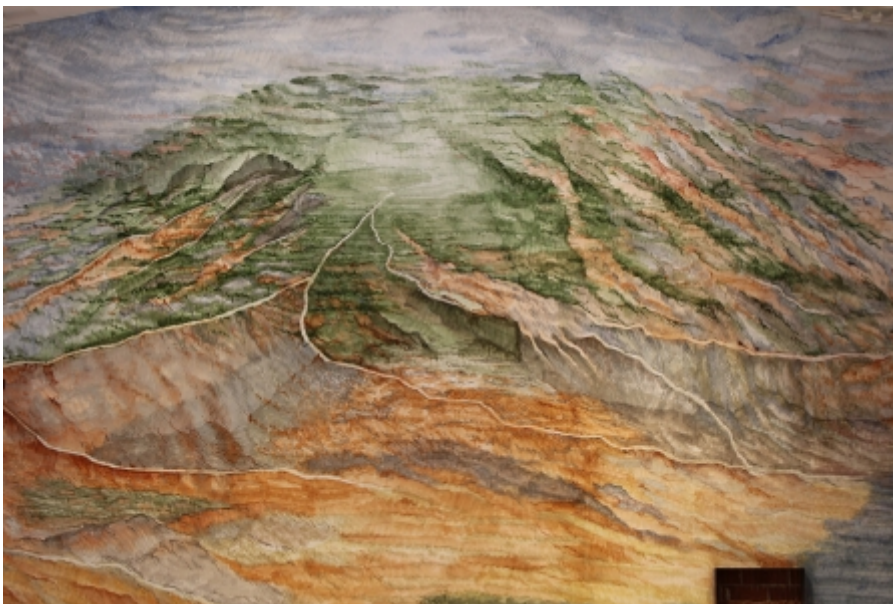
Minguell. Com ja apuntava Francesc Escudero en el seu moment, el que havia de ser un barracó per allotjar una església provisional per quatre anys s'ha perllongat fins als quaranta i escaig anys en unes condicions més que precàries sota una coberta de fibrociment (imatge superior, estat anterior de l'antic temple).

Pel que fa a la descripció general del projecte em remeto a l'[article adjunt](#) de la Laura Mor, del qual m'agrada destacar la idea de la incorporació d'un petit oratori a peu de carrer a mode de "caixer automàtic religiós" (Mn. Fisa dixit) amb visibilitat independent cap al presbiteri, una bona solució de cancell que és convertible també en "peixera" o espai per a famílies amb infants que volen seguir la celebració dominical sense destorbs o interferències auditives (imatge superior, espai de cancell sota el cor en construcció). Pel que fa a les pintures, copio també el document descriptiu que em va fer arribar en el seu moment en Josep Minguell, el qual argumentava a la sessió de patrimoni que la pintura mural és com construir una darrera paret al mur interior i, per aquest motiu, li agradava el comentari de la gent de la parròquia quan deia "aquest home és el pintor però, a més a més, també és paleta":

"Presbiteri: Mur que actua com a fons de les celebracions litúrgiques. Fons amb la representació del Mont Carmel. Mur amb la imatge de la verge del Carme. Fons pictòric amb vinyes pròpies del Mont Carmel

Paret lateral: Misteris del Rosari. De goig. Recullen els moments de felicitat de la vida de la Verge Maria: -L'Anunciació. La Visitació. El naixement de Jesús. La presentació de Jesús al temple. El retrobament amb Jesús en el temple. Lluminosos. Recullen moments feliços per als cristians: -El baptisme de Jesús. Les noces de Canà. L'anunci del Regne de Déu. La transfiguració de Jesús. L'eucaristia. Dolorosos. Representen el patiment per la mort de Jesús: -La nit a l'hort de Getsemaní. La flagel·lació. La corona d'espines. Jesús carregant la creu. La crucifixió. Gloriosos. Simbolitzen la divinitat de Jesús: -La Resurrecció de Crist. L'ascensió de Jesús al cel. La Pentecosta. L'Assumpció de la Verge. La coronació de Maria com a reina del Cel."

El tema que m'interessa tractar ara és el de l'ús d'elements prefabricats en la construcció d'esglésies. No és un tema nou i, tot i anar vinculat en els seus inicis a construccions d'esglésies provisionals, s'ha anat imposant també per raons econòmiques a esglésies de nova planta amb intenció de perdurabilitat. Per exemple, l'any 1958 es va edificar amb caràcter d'urgència i provisionalitat l'església de Sant Sebastià del Verdum emprant elements prefabricats, però recentment també s'usen elements prefabricats de formigó armat en la construcció de la Basílica de la Sagrada Família que, això esperem!, no aspiren a una vida efímera.

En el cas de la nova parròquia de la Mare de Déu del Carme s'ha optat per bastir el temple a partir de les peces proposades per l'empresa de prefabricats Pujol. El

pressupost de 500.000€ pel conjunt de l'obra i la necessitat de fer realitat el projecte després de molts anys d'espera així ho aconsellava. Abans dels acabats de pintura final es podria dir que l'edificació semblava més un magatzem que una altra cosa si no fos per l'element vertical del campanar i l'òcul a mode de rosetó a la façana. Finalment, l'església "sembla una església" però, segons la meua humil opinió, "sembla massa una església" en el sentit que apareix com un calc del que és la imatge icònica del temple: una caseta amb un campanar adossat i una creu enganxada. Si ens fixem, per exemple, en l'esmentat cas de l'església provisional del Verdum, ens trobem amb un pavelló exempt i una creu "cubista" de formigó al costat que el significa com espai de culte. O bé, prenent el cas de l'església de Sant Jaume de Badalona, també esmentada al principi, la creu, exempta i sostinguda per una "mà de formigó", està formada per rodons d'acer. O anant més endarrere en el temps, posant en diàleg la tipologia industrial i la eclesial, tenim el referent de l'església del Corpus Christi d'Aquisgrà de l'arquitecte Rudolf Schwarz (1928).

Ens podem preguntar si la nova parròquia de la Mare de Déu del Carme segueix sent una "església moderna"? Sí, i la resposta, malgrat aquestes concessions icòniques que he criticat, segueix sent afirmativa perquè allò que determina la modernitat d'un temple és l'adaptació de la seva forma a la funció i l'ús dels "nous" materials. Una església, per molt que "sembli" moderna, si no assoleix l'actuosa participatio requerida pel document de la Sacrosanctum Concilium, no es pot considerar moderna, i aquí sí que es compleix. Ara bé, també és cert que en aquest cas concret de Sant Joan Despí es podria haver anat més enllà en les possibilitats compositives que ofereix una construcció amb prefabricats de formigó industrials. Valgui com exemple, tot i que el pressupost segurament era estimativament molt superior i la situació és una altra, [l'església parroquial projectada per Vicens&Ramos a Ponferrada](#).